

РОЗДІЛ І

З ІСТОРІЇ ЕТНОМУЗИКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

УДК 781.7(477)“19/20”

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2021.16.249638>

Ірина Довгалюк

<https://orcid.org/0000-0002-4219-6342>

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна

Львівська національна музична академія імені Миколи Лисенка

вул. Остапа Нержанківського, 5, 79000, Львів, Україна

+380 66 772 6776, e-mail: iradovhalyuk@gmail.com

Ліна Добрянська

<https://orcid.org/0000-0003-0203-2009>

Львівська національна музична академія імені Миколи Лисенка

Проблемна науково-дослідна лабораторія музичної етнології

вул. Остапа Нержанківського, 5, 79000, Львів, Україна

+380 50 970 8726, e-mail: lina.dobrianska@gmail.com

Етномузикологія України на зламі ХХ–ХХІ століть (1991–2021): осередки, педагогіка, документування

Відновлення Україною Незалежності 1991 року створило сприятливі умови для потужного розвитку вітчизняної етномузикології. З того часу минуло 30 років. У дослідженні піде мова про здобутки українських етномузикологів за цей період. У цього річного числі щорічника буде представлено українські етномузикознавчі осередки, обговорено стан етномузичної педагогіки, розглянуто основні напрацювання та проблеми документування (польового й архівного) народної музики, а в наступних – проаналізовано наукову, видавничу, конференційну, популяризаторську діяльність українських дослідників народної музики.

Ключові слова: українська етномузикологія 1991–2021, українські етномузикознавчі осередки, етномузична педагогіка, документування музичного фольклору, архіви народної музики.

Вступні зауваги

Із відновленням Незалежності України вітчизняна музична фольклористика одержала досі небачені перспективи для розвитку, адже, попри давні славні традиції, народномузичні дослідження понад століття проводилися в непростих історичних і політичних реаліях бездержавності, що зовсім не сприяло їхньому належному розвитку. Особливо це відчувалося в роки радянської окупації, коли наука про народну музику перебувала переважно у стані стагнації, а влада агресивно намагалася підмінити фольклор фольклоризмом. Доля ж тих сміливців, які все ж ризикнули привнести інновації в музичну фольклористику, була тернистою і складною¹.

Період, про який піде мова в дослідженні: 1991–2021 роки, доволі цікавий, хоча непростий і неоднозначний. Здобуття Україною Незалежності нарешті створило сприятливі умови для

розгортання народознавчих студій уже на початку 1990-х, чим, розуміється, і скористалися спрагли такої роботи дослідники народної музики по всій Україні. Праця, яка десятиліттями була справою окремих ентузіастів і часто велася негласно, без особливого афішування, отримала нові перспективи. Звісно, далеко не всі тодішні починання знайшли своє продовження. Чимало ініціатив, які тільки-но почали набирати оберти, довелося згорнути, що було спричинено різними факторами: фінансовими (не було коштів), зміною політичних пріоритетів, а інколи – відсутністю достатньої кількості фахівців тощо.

Тож потреба узагальнити зроблене, проаналізувати досягнення та упущення української музичної фольклористики за останні 30 років і спонукала до написання цієї розвідки. **Актуальність** пропонованого дослідження зумовлена ще й тим, що наявні історіографічні студії українських вчених торкаються головно лиш окремих аспектів і періодів історії етномузикології, як от праці Анатолія Іваницького (1997),

¹ Як, наприклад, це було у Володимира Гошовського. Детальніше див. (Боніславський, 2006).

Володимира Пальонного (1997), Ірини Довгалюк і Ліни Добрянської (Довгалюк, Добрянська, 2008, 2018, 2019; Добрянська, 2017, 2018, 2019; Довгалюк, 2008), Ніни Герасимової-Персидської, Олени Мурзиної та Ірини Клименко (Murzina, Gerasimova-Persydska, 1998; Murzina, 2005; Клименко, Мурзина, 2008), Михайла Хая (2010), Олени Шевчук (2017, 2018), Андрія Вовчака (2017), Андрія Фурдичка (2017), Світлани Протасової (2021) та ін. Спробою загального огляду української етномузикології років Незалежності стала стаття авторів публікації, яка нещодавно вийшла в Чехії (Dovhaljuk, Dobrjanska, 2021). Утім, згадана студія, хоч і різнобічно представила головні напрями української етномузикології за останні 30 років, проте через стислі рамки журнальної публікації охопила й повно висвітлила далеко не всі проблеми, які постали перед українськими етномузикологами в зазначений період. Отож засадничою метою цього дослідження стало осмислення здобутків української етномузикології за роки Незалежності, тобто за період з 1991 до 2021 року. Дослідження вийде в двох частинах: у щорічному числі щорічника буде представлено основні українські етномузикознавчі осередки, обговорено стан вітчизняної етнопедagogіки, розглянуто основні здобутки й проблеми документування (польового та архівного) народної музики, а в наступних – проаналізовано наукову, видавничу, конференційну, популяризаторську діяльність українських дослідників народної музики².

Етномузикознавчі осередки

Центральні осередки

Українська етномузикологія, як і відповідні дисципліни в інших європейських народів, зародилася на зламі ХІХ–ХХ століть та розвивалася у контексті народознавчих процесів, що відбувалися в Європі. Цим завдячуємо фундаторам української етномузикології – Станіславу Людкевичу, Клименту Квітці, Філарету Колессі, Осипу Роздольському, які заклали міцні підвалини української народномузичної науки. Їхня дослідницька спадщина стала золотим фондом не лише української, а й європейської та світової етномузикології. Це був період, коли окремі території України належали до різних держав (насамперед Австро-Угорщини та Росії), що до певної міри позначилось і на формуванні етномузикознавчих осередків у провінціях тодішніх імперій та вплинуло на подальші наукові зацікавлення їхніх представників. Тоді головні

центри сформувалися у двох важніших містах Наддніпрянської та Наддністрянської України: Києві та Львові.

З тих пір ситуація не змінилася. Київ та Львів і сьогодні впевнено втримують неофіційні титули українських етномузикознавчих центрів, активно співпрацюючи між собою та координуючи роботу осередків, що знаходяться в їхніх «орбітах», а також об'єднують навколо себе етномузикологів, які там працюють. Практично у всіх осередках провадяться як музично-етнографічні студії, пов'язані з документуванням музичного фольклору (його записом, опрацюванням та архівуванням – в останні роки також і цифровим), так і найрізноманітніша дослідницька та етнопедagogічна робота.

Сьогодні такими базовими українськими етномузичними центрами є **Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського Національної академії наук України, Національна музична академія України імені П. Чайковського та Львівська національна музична академія імені М. Лисенка.**

Етномузикознавчі студії в **Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського Національної академії наук України** (далі – ІМФЕ) мають давню історію, пов'язану з діяльністю Климента Квітки (1880–1953). Саме він 1922 року zorganizував та очолив Кабінет музичної етнографії АН України, створивши його «за взірцем подібних інституцій в європейських осередках» (Колесса, 1925, с. 135), насамперед Віденського й Берлінського фонограмархівів. 1936 року Кабінет став структурною частиною Інституту українського фольклору, згодом реформованого в ІМФЕ. Однак власне фахові народномузичні студії в Інституті, як загалом в Україні, довгі роки перебували на маргінесі народознавчих досліджень.

На початку 1990-х етномузикологи, які працювали в Інституті, були розосереджені по різних відділах Інституту: фольклористики, етнології, театрознавства, культурології та етномистецтвознавства. Розуміння важливості й потреби подібних досліджень в Україні сприяло тому, що в червні 2009 року в ІМФЕ був нарешті створений самостійний підрозділ – відділ етномузикології³. Його керівницею призначили відому вчену, Член-кореспондента Національної академії мистецтв України, доктора

³ На жаль, подібного відділу за всі роки Незалежності так і не було створено у колишній Львівській філії ІМФЕ, а згодом самостійній установі – Інституті народознавства Національної академії наук України. У Відділі фольклористики практично від початків його створення (1993) для транскрибування й набору народних мелодій була виділена лише ставка лаборанта, яку в різні роки займали Василь Коваль, Лариса Лукашенко, Ліна Добрянська, Анна Черноус, Христина Изотова, Олена Серко та інші.

² Принагідно висловлюємо сердечну подяку за надану допомогу у зборі інформації, зокрема, Олександрові Вовку, Ользі Гусиній, Ірині Клименко, Віктору Ковальчуку, Вірі Мадяр-Новак, Галіні Пшенічкіній, Вірі Осадчій, Валентині Сінельніковій, Маргариті Скаженік.

мистецтвознавства (докт. мист.), професора Софію Грицу⁴. Серед співробітників новоствореної структури були також доктори мистецтвознавства, професори Анатолій Іваницький і Михайло Хай, кандидати мистецтвознавства (канд. мист.) Катерина Чаплик, Дмитро Шириця, а також Володимир Атаманчук і Марія Пилипчак.

2011 року відділ очолив провідний науковий співробітник інституту, вихованець С. Грици М. Хай. Однак, унаслідок чергової реорганізації ІМФЕ, відділ етномузикології був ліквідований як самостійна структура і сьогодні функціонує у складі Відділу музикознавства та етномузикології, керівником якого є музикознавець, канд. мист. Анатолій Калениченко.

Етномузикологи Інституту тісно співпрацюють з іншими дослідницькими відділами, беруть участь у різних міждисциплінарних проєктах. Їх плідній праці сприяють і об'ємні фонди фоно- та рукописного архіву Інституту (перші його експедиційні аудіозаписи датовані 1930-м роком), бібліотека раритетних і сучасних видань.

Сьогодні у відділі працюють досвідчені, титуловані дослідники: провідний науковий співробітник, член-кореспондент Національної академії наук України А. Іваницький (до середини 2021 року), коло наукових досліджень якого – історія музичної фольклористики, проблеми логіки музичного мислення, музична педагогіка, генеза та розвиток музичної культури; провідний науковий співробітник М. Хай, у зацікавленні якого входять насамперед історія та теорія етноінструментознавства, кобзарознавство, методика науково-виконавської реконструкції фольклору; старший науковий співробітник, доктор мистецтвознавства Людмила Єфремова, яка досліджує різні українські народнопісенні жанри. Також у відділі працюють Валентина Пономаренко та молодші колеги – В. Атаманчук, Д. Шириця.

Важливим напрямком праці етномузикологів ІМФЕ є їхня активна участь у видавничій діяльності установи: підготовці періодичних видань Інституту («Народна творчість та етнологія», «Студії мистецтвознавчі», «Матеріали до української етнології», «Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії»), випуску енциклопедичних видань (Дмитренко, 2018, 2020; Скрипник, 2019), невідомих або мало-відомих праць наших попередників, а також монографій, фольклорних збірників, статей тощо. Інститут проводить активну конференційну діяльність.

Відсутність власне спеціальних навчальних підрозділів не стала на заваді підготовки наукових кадрів в Інституті. Цю функцію взяла на себе аспірантура та докторантура. Загалом за роки незалежності на відділі було виховано шість

кандидатів наук, докторський ступінь здобули Л. Єфремова (2002) та М. Хай (2011) (Відділ музикознавства, 2016).

Один із центральних українських науково-дослідних і педагогічних етномузичних осередків також знаходиться в Києві – у **Національній музичній академії України імені П. Чайковського** (далі – НМАУ).

Історія його створення сягає 1934 року, коли після чергових «реформ» радянської влади наукових та освітніх українських установ відділена від Музично-драматичного інституту Київська консерваторія успадкувала невеликий бібліотечний спецфонд і колекцію народних музичних інструментів відомого громадського діяча Олександра Бородея (Довгалюк, 2016, с. 307–308). Ці надбання стали матеріальною основою Кабінету народної творчості (далі – КНТ), який до 1965 року функціонував на громадських засадах. Після тривалого періоду по суті формального існування, аж у 1960-х роках, із призначенням очільником Кабінету Володимира Матвієнка (1962) і приходом на роботу О. Мурзиної (1968) почалося налагодження народознавчої праці в непростих умовах радянського режиму з його нівелюванням усього, що стосувалося національної ідентичності. Від 1971 року В. Матвієнко започаткував щорічні студентські експедиції, з 1973 року до них приєдналася О. Мурзина. Після перерви наприкінці 1970-х вони відновилися у 1982 році під керівництвом О. Мурзиної (Клименко, 2008, с. 54; усні відомості від Євгена Єфремова). 1983 року КНТ отримав своє перше приміщення, де був облаштований архів фонограм (Клименко, 2008, с. 55–56).

1985 року, коли посада завідувача КНТ перейшла до Є. Єфремова, музично-етнографічна робота помітно інтенсифікувалася та набула системного характеру. Саме в ті роки відбувся своєрідний «розподіл» територій для теренових досліджень – така собі регіональна «спеціалізація», яку співробітники лабораторії успішно практикують і сьогодні.

У червні 1991 року наказом Міністерства культури України на базі Кабінету було створено Проблемну науково-дослідну лабораторію по вивченню і пропаганді народної музичної творчості, згодом перейменовану на Проблемну науково-дослідну лабораторію етномузикології (далі – ПНДЛЕ). Відтак із січня 1992 року Лабораторія запрацювала за новим штатним розписом. Очольовали її канд. мист., проф. Є. Єфремов (1985/1992–1993), докт. мист. М. Хай (1993–2002), а з 2002 року незмінною керівницею лабораторії стала вихованка Є. Єфремова – нині докт. мист., професор І. Клименко, завдяки якій відбулися значні зміни в роботі осередку.

Пріоритетними напрямками діяльності етномузикознавчого центру Національної музичної академії стали: «1) польова [робота] – збирання народно-музичних матеріалів (здебільшого в

⁴ Тут і далі наукові ступені та вчені звання подаватимемо станом на вересень 2021 року.

сільській місцевості), їх аудіо- та відеозапис; 2) наукова дефініція, класифікація, систематизація зібраних матеріалів, 3) архівне опрацювання, упорядкування й зберігання Аудіо-фонду лабораторії, перенесення матеріалів на електронні носії, комп'ютерна каталогізація, 4) транскрипція текстів і наспівів народно-музичних творів, 5) наукове дослідження народномузичних традицій різних регіонів включно з таким актуальним сучасним науковим напрямом, як мелоареалогія, мело-географія, 6) видання аудіоальбомів української народної музики, 7) виконавська реконструкція локальних музичних традицій» (Шевчук, 2017, с. 118). Масштабним підсумком виконання окреслених завдань можна вважати докторську дисертацію очільниці ПНДЛЕ І. Клименко (2021). Узагальнивши результати багатолітніх типологічних студій – як власних, так і здійснених найширшим колом представників, насамперед, київської і львівської етномузикологічних шкіл, – дослідниця вперше в історії етномузикології реалізувала мелодіалектне районування українських етнічних земель у широкому слов'яно-балтському контексті (Клименко, 2020).

Важливим здобутком ПНДЛЕ є також започаткування 1998 року першого фахового українського спеціалізованого етномузикознавчого періодичного видання: збірника наукових статей (Проблеми етномузикології, 1998–2021), проведення щорічних Міжнародних конференцій «Слов'янська мелогеографія» (з 2011 року), спеціалізованої етномузикологічної секції конференції «Україна. Європа. Світ» (з 2017 року).

У різні роки в Лабораторії працювали та продовжують працювати такі провідні українські вчені як доктори мист., професори А. Іваницький, С. Грица, М. Хай, Ігор Пясковський, а також молодші покоління дослідників народної музики – канд. мист., проф. Ол. Шевчук, канд. мист., доцент Маргарита Скаженик, канд. мист. Ганна Пеліна, канд. мист. Анастасія Мазуренко, Ірина Данилейко, Катерина Ільїна, Олег Коробов, Ганна Коропніченко, Світлана Протасова, Олександр Терещенко та інші.

Поряд із науковою етномузикологічною діяльністю у виші розвивається не менш важливий напрям – музично-фольклористична освіта. Так, 1993 року в Київській консерваторії розпочала свою працю Кафедра музичної фольклористики на чолі з О. Мурзиною (1936–2016). Етномузикознавчі дисципліни студентам викладали також проф. Є. Єфремов, проф. М. Хай, доц. І. Клименко, доц., Засл. артистка України Раїса Гусак. 2013 року в результаті оптимізації структурних підрозділів Академії Кафедра втратила самостійність і сьогодні продовжує дуже обмежену за кількістю навчальних курсів діяльність у складі Кафедри історії української музики та музичної фольклористики (викладачами є проф. Є. Єфремов та проф. І. Клименко).

Кафедра музичної фольклористики і Лабораторія творили одне цільне ядро, тісно

співпрацюючи між собою – лабораторія стала навчальною базою для студентів, зацікавлених фольклором, які, відповідно, під час навчання поповнювали рукописні, фоно- та відеофонди, ставали учасниками співочих та інструментальних гуртів – реконструкторів автентичної музики та, нерідко, і працівниками ПНДЛЕ.

Ще одним потужним українським етномузикознавчим центром є львівський, який віддавна сформувався у **Львівській національній музичній академії імені М. Лисенка** (далі – ЛНМА) та об'єднує Кафедру музичної фольклористики (далі – КМФ) і Проблемну науково-дослідну лабораторію музичної етнології (далі – ПНДЛМЕ).

Початки етномузикологічних студій сягають часів утворення вишу, що сталося 1939 року шляхом традиційних радянських реорганізацій існуючих культурно-освітніх закладів. Подібно як і Київська, Львівська консерваторія успадкувала етномузикологічну бібліотеку, одержану від зліквідованої Кафедри музикології Львівського університету. Передані до вишівського Кабінету історії музики та народної творчості, ці книги, імовірно, спричинили появу «фольклорної» складової у назві цього доволі рутинного навчального осередку. Після безрезультатних спроб Станіслава Людкевича (1945) та Ярослава Шуста (1953), аспіранта Філарета Колесси, заснувати в закладі реально діючий Кабінет народної музики, це вдалося здійснити Володимирі Гошовському (1961) одразу ж після його влаштування на роботу до вишу. Ентузіастична праця вченого різко інтенсифікувала дослідницьку й навчальну музично-фольклористичну діяльність у консерваторії, чому немало посприяв заснований у Кабінеті архів фонограм. Базою новоствореного архіву стали магнітофонні записи народної музики, здобуті у 1958–1961 роках зусиллями Я. Шуста та Зиновії Штундер; низка зорганізованих ними експедицій не лише започаткувала в консерваторії фольклористичну практику студентів, а й тим самим відновила в Галичині широко практиковану ще від початку століття збирацьку роботу з використанням звукозаписувальної техніки, перервану воєнними діями. Згодом польові виїзди успішно продовжилися як під керівництвом В. Гошовського, так і, від 1969 року, під керівництвом його послідовників Юрія Сливинського та Любомира Кушлика.

Новітня історія консерваторської етномузикології розпочалася 1988 року, коли музично-фольклористичну роботу очолив професор, канд. мист., Засл. працівник культури України Богдан Луканюк. Стараннями вченого у квітні 1990 року на базі Кабінету народної творчості було засновано Науково-дослідну лабораторію музичної етнографії (НДЛМЕ), яка у грудні 1992 підвищила свій науковий статус до Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології (ПНДЛМЕ). Її завідувачами були Любомир Кушлик (1974/1990–1991), Тарас Брилинський (1991–1999), канд. мист.,

старший науковий співробітник Василь Коваль (1999–2018). Від 2018 року лабораторію очолює канд. мист., доцент Юрій Рибак.

У грудні 1992 року проф. Б. Луканюк створив першу в Східній Європі Кафедру музичної фольклористики, ставши її завідувачем, а 1993 року він відкрив на теоретико-композиторському факультеті перший в Україні та єдиний на сьогодні окремий відділ етномузикології. Із 2017 року Кафедру очолює доктор мист., професор Ірина Довгалюк. У різний час на Кафедрі та в Лабораторії працювали також доктори мист., професори Надія Супрун-Яремко та Ігор Мацієвський, канд. мист., професор, Нар. артист України Тарас Баран, доцент Михайло Мишанич, кандидати мист., доценти Ліна Добрянська, Лариса Лукашенко, Вікторія Ярмола, Ольга Коломиєць, кандидат мист. Ірина Федун, а також Богдан Котюк, Лариса Сабан та ін. (Brylynsky, 1998; Довгалюк, Добрянська, 2019).

Магістральним напрямом львівського наукового центру стали ареально-типологічні студії, базовані на методологічних розробках Б. Луканюка та виконувані широким колом співробітників ПНДЛМЕ. Розробка початкової фундаментальної проблематики «Традиційна народна музика й етнічна історія Галичини та Волині» змінилася на виконання прикладної теми «Народна вокальна творчість Львівщини» (2014–2018). На сучасному етапі провідна тема Лабораторії – «Музичний фольклор історичної Володимирії». Пріоритетними завданнями під час реалізації теренових студій є: 1) систематичне польове обстеження малодосліджених історико-етнографічних областей Західної України за цільовими та тематичними програмами; 2) депонування сторонніх надходжень; 3) опрацювання здобутих матеріалів за архівними стандартами, у тому числі з використанням сучасних технологій для оцифрування записів, створення різнопланових баз даних тощо; 4) накопичення об'ємного фонду фонологічних транскрипцій; 5) підготування на одержаній базі різнопрофільних наукових праць; 6) видання збірників-антологій і т. ін. Найбільші практичні результати нині втілилися в низці захищених дисертаційних робіт, кількох монографіях, народномузичних наукових збірках. З-поміж них – дві монографії, захищені як докторські дисертації авторства Н. Яремко-Супрун (2007) та І. Довгалюк (2017). Як і київський осередок, львівський має своє періодичне видання, від 2006 року готуючи власними зусиллями щорічник «Етномузика» (Етномузика, 2006–2020), а також проводить періодичні «Конференції дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель» (1990).

Плідним новаторським досвідом стала для співробітників ПНДЛМЕ та КМФ участь у 2019–2021 роках у Міжнародному науково-освітньому проєкті «Folk_ME» («Folk Music Education for

Future Generations» – «Народномузична освіта для майбутніх поколінь») у рамках напряму Стратегічного партнерства Євросоюзу в галузі державної освіти згідно з навчальною програмою «Erasmus+» (Лукашенко, 2020).

Поряд із базовими етномузикознавчими центрами в Україні сформувалася й низка менших осередків. Зокрема, у Києві така діяльність провадиться у Київському національному університеті культури і мистецтв (далі – КНУКіМ) (Скаченко, Сінельнікова, Ткаченко (упоряд.), 2013). Його історія бере початок 1972 року з відкриття в тодішньому Інституті культури Кафедри народного хорового співу. Ініціатором її створення був доктор мистецтвознавства, професор Андрій Гуменюк, який став її першим завідувачем. Із кінця 1970-х на кафедрі працювали також Є. Єфремов, А. Іваницький. 1984 року кафедру очолив заслужений артист України Станіслав Павлюченко. Він інтенсифікував введення в освітній процес фольклористичної складової, зокрема, ввів у навчальні плани такі предмети як «Вокальний ансамбль», «Транскрипція народної музики», «Фольклорна експедиція». Поступово визріла ідея відкриття й фольклорної спеціалізації для студентів: «1991 року кафедра розпочала підготовку спеціалістів за новими навчальними планами з присвоєнням кваліфікації «Диригент народного хору», «Виконавець народних пісень», «Фольклорист»» (Скаченко, Сінельнікова, Ткаченко (упоряд.), 2013, с. 17). Відповідно, було розширене коло дисциплін (напр., «Стилістичні особливості українського народного музичного виконавства», «Аналіз народного музичного твору» та ін.). Етномузикознавчий осередок неодноразово міняв свою назву й статус, сьогодні він працює як секція музичного фольклору. Її керівником є Заслужений працівник культури України, професор Іван Сінельніков. Серед працівників, які викладали в КНУКіМ у різні роки (окрім згаданих) – С. Грица, Ол. Шевчук, канд. істор. наук, професор Ольга Поріцька, Р. Гусак, Г. Коропніченко, канд. істор. наук Валентина Сінельнікова, М. Скаженик, О. Коробов, Ілля Фетисов та інші.

Регіональні осередки

В Україні сформувалися й регіональні осередки, які переважно діють в українських обласних містах і провадять посильну музично-фольклористичну роботу. Вони зазвичай функціонують у навчальних закладах або ж при різних народознавчих установах (музеях, НМЦ тощо). Важливим чинником їхнього заснування, розвитку та дієвості є наявність харизматичних ентузіастів-фольклористів, на праці яких – нерідко на волонтерських засадах – і «тримаються» ці регіональні навчальні, дослідницькі, музейні популяризаторські центри.

Регіональні фольклорні осередки загалом відповідають дослідницьким зацікавленням їхніх

представників. А відтак часто головні напрямки діяльності таких інституцій інспіровані місцем здобуття музичної освіти їхніх очільників і працівників та, врешті, місцезнаходженням: одні тісно співпрацюють із київськими, інші ж – зі львівськими центрами. Місцеві дослідники, що є закономірним, головню вивчають народну музику власних теренів.

Титул одного з найстаріших етномузикознавчих центрів України справедливо належить Харкову. Його представляють осередки місцевих вишів: **Навчальна лабораторія фольклору як структурний підрозділ Харківського національного університету мистецтв імені Івана Котляревського** (далі – ХНУМ) і **Кафедра естрадного та народного співу Харківської державної академії культури** (далі – ХДАК).

Інституалізація етномузикології в Харкові своїм початком сягає 1947 року. Саме тоді завдяки ініціативі професорки Галини Тюменєвої – фундаторки Кафедри історії музики Харківської консерваторії – було засновано Кабінет музичного фольклору. Його очолив композитор, музичний етнограф і багатолітній дослідник традиційної музичної культури Слобожанщини Олександр Стебляк (1896–1977) (Романюк, 2017, с. 196). Однак, наприкінці 1950-х років Кабінет музичного фольклору свою діяльність припинив. Офіційна версія – відсутність коштів, проте, вочевидь, це радше було реакцією на аж надто активну народознавчу діяльність О. Стебляка.

Роботу Кабінету фольклору поновили аж 1976 року. Тоді ж було розпочато і музично-етнографічні дослідження Слобожанщини та прилеглих територій, закладено аудіоархів, який сьогодні є одним із найбільших фонозібрань традиційної музичної культури Слобожанщини. Тривалий час Кабінет очолював Сергій Нікітін, з 2005 року – канд. мист., доцент Ірина Анат. Романюк, яка започаткувала систематичне оцифрування матеріалів студентських експедицій, включаючи найраніші записи (від 1976 р.). Нині завідувачкою Лабораторії є Дарина Жалейко. У різні роки тут працювали також Лариса Новикова, Ірина Прісняк, Гаяне Войтов (Романюк, 2017, с. 197).

Сьогодні Кабінет діє як Навчальна лабораторія фольклору, працівники якої опікуються фольклористичною практикою музикознавців і композиторів, а призбирані записи використовуються не лише в навчальному процесі, а й у виконавських реконструкціях пісень та обрядів Слобожанщини у фольклорних гуртах Академії.

У контексті розбудови нової української вищої школи з орієнтацією на національне виховання 1991 року в тодішньому Харківському державному інституті культури (нині ХДАК) було засновано Кафедру українського народного співу (керівники: канд. мист., проф. Ілля Польський 1991–1993; доцент О. Дроботай 1993–2001; канд. мист., проф. Віра Осадча 2001–2017). Головне

завдання, яке стояло перед кафедрами, полягало в підготовці керівників самодіяльних народних хорів і фольклорних ансамблів за спеціалізацією «народний спів». У вересні 2017 року ця Кафедра як самостійна структура була ліквідована та стала частиною Кафедри естрадного та народного співу (Кафедра естрадного та народного співу, 2021).

У Харкові працює ще один осередок – **Лабораторія досліджень нематеріальної культурної спадщини Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва**, яка «продовжує традиції лабораторії фольклору Харківського обласного центру народної творчості, заснованої у 1992 році з метою створення фонду фольклорних записів нашого регіону» (Лабораторія досліджень, 2021). Серед основних завдань лабораторії – проведення фольклористичних експедицій та поповнення фондів новими записами, консультативна допомога фольклористам-збирачам, керівникам фольклорних колективів області тощо.

Музично-фольклористичний осередок сформувався і в **Одеській національній музичній академії імені Антоніни Нежданової**. 1978 року було відкрито Лабораторію фольклору та етнографії, керівником якої призначили Олександру Соколову, хоча власне початки формування при ОНМА народознавчих зацікавлень пов'язують з іменем Георгія Вірановського (1935–2013), насамперед з розпочатим ним 1974 року плановим експедиційним дослідженням фольклорних традицій Одещини (вивчення фольклору українських, болгарських, гагаузьких, російських сіл). Він був і серед ініціаторів перетворення Кафедри історії музики на Кафедру історії музики та музичної етнографії, при якій нині функціонує Лабораторія фольклору та етнографії.

Від 1987 року фольклористичні студії в Одеській музичній академії очолював Сергій Таранець – незмінний завідувач Лабораторії фольклору та етнографії, доцент кафедри історії музики та музичної етнографії, викладач музично-фольклористичних дисциплін, керівник експедиційної практики студентів. Наприкінці 1990-х років С. Таранець проходив стажування за фахом «Музична етнографія» в музикологічних інститутах Віденського та Варшавського університетів, досліджував проблеми систематизації фондів фольклорних матеріалів. За розробки у галузі інноваційного для української етномузикології напряму методики акустичного аналізу народного співу двічі отримував гранти Міжнародного фонду допомоги науковцям – «Fundacja popierania nauki Kasa im. Jozefa Mianowskiego» (Історія кафедри історії музики, 2021).

Своєю історією становлення, розвитку й утвердження народномузичних досліджень може похвалитися і Рівненський осередок. Загалом, цей край має давню традицію вивчення народної музики, адже саме у селі Городок поблизу Рівного

меценат, громадсько-політичний і культурний діяч барон Федір фон Штейнгель у липні 1898 року перший в Україні (та третій у Європі) використав фонограф для документування народних мелодій. Сьогодні славні традиції земляків продовжують працівники Кафедри музичного фольклору **Рівненського державного гуманітарного університету** (далі – РДГУ).

Кафедра була заснована 1979 року спочатку як Кафедра народного хорового співу. Її створення в тогочасному Інституті культури було інспіровано потребою в підготовці керівників для самодіяльних колективів – так званих «народних хорів» при сільських будинках культури, на заводах і фабриках. Це був період активної популяризації виконавського фольклоризму хорового типу, яким намагалися витіснити автентичних виконавців.

Першим очільником кафедри став Василь Павлюк. Під його керівництвом тоді працювали канд. філологічних наук, професор Степан Шевчук, професор Богдан Столярчук, канд. мист., професор Богдан Яремко, канд. пед. наук, доцент Роман Дзвінка, В'ячеслава Логвін.

Фундамент, закладений на кафедрі, дав підстави розширити її функції та 1997-го року реформувати в Кафедру музичної фольклористики. Водночас «було запроваджено нову концепцію формування фахівців – не лише виконавців фольклору та керівників відповідних ансамблів, а й дослідників народної музики, тобто етномузикологів» (Рибак, 2017, с. 107). Відповідно до сучасних завдань були кардинально адаптовані навчальні плани. Допомогти в налагодженні роботи оновленої кафедри був запрошений професор ЛНМА Б. Луканюк.

Кафедру тоді очолив Б. Яремко. У різні роки нею також керували Р. Дзвінка (2000–2017, з 2018 донині) та Ю. Рибак (2017–2018). Серед викладачів, які й сьогодні активно працюють на кафедрі – Раїса Цапун, Людмила Гапон, Вікторія Ярмола та інші.

Від 1998 року при кафедрі на громадських засадах під керівництвом Ю. Рибак діяла навчальна Лабораторія музичної етнографії зі значним фондом студентських аудіозаписів (Рибак, 2017). 2018 року Лабораторія припинила свою діяльність.

Один із наймолодших українських етномузичних осередків формується нині у **Дніпропетровській академії музики імені М. Глінки (ДАМ)**. 2016 року тут було відкрито Лабораторію фольклору та етнографії, яка тісно співпрацює з Кафедрою історії та теорії музики і є її науковою та методично-практичною базою. Активно провадиться експедиційна, конференційна та видавнича діяльність. Серед працівників осередку – завідувачка лабораторії Ольга Гусіна, канд. мист. Галина Пшенічкіна, викладач Анастасія Любімова та ін. (Лабораторія фольклору, доступ 2021).

У **Сумському державному педагогічному університеті** на кафедрі образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології етномузикологіч-

ною роботою керує канд. мист. Олена Гончаренко. При кафедрі зберігаються та оцифровуються архівні записи 1960–1970-х років, здійснені фундаторами кафедри Валентиною та Валентином Дубравініми, фонди поповнюються й новітніми матеріалами (Історія, колектив, діяльність, 2021).

До початку російсько-української війни подібна діяльність відбувалася й у етномузичному осередку **Донецької державної музичної академії імені Сергія Прокоф'єва**. Тут діяла Кафедра історії музики і фольклору та Кабінет української музики і фольклору. Етномузична праця в Донецьку відбувалася головно завдяки канд. мист., доценту Олені Тюриковій (Тюрікова, 2010).

Регіональний музично-фольклористичний осередок сформувався і в найзахіднішому регіоні України – **Ужгороді**, місті, з яким пов'язані початки діяльності В. Гошовського – засновника етномузикології в краї. Розвиваючи його напрацювання, дослідницьку та педагогічну роботу на Закарпатті при місцевому музичному фаховому коледжі імені Дезидерія Задора нині очолює канд. мист. Віра Мадяр-Новак.

Дослідники народної музики плідно працюють і в інших містах України (головно в різних навчальних закладах), зокрема **Дрогобичі** (канд. мист., доц. Лідія Федоронько), **Івано-Франківську** (докт. мист., проф. Віолетта Дутчак, канд. мист. Наталія Федорняк, Олександра Турянська (1940–2018), канд. мист. Ігор Глібовицький), Кропивницькому (Наталія та Олександр Терещенки разом із колом однодумців), **Тернополі** (докт. мист., проф. Олег Смоляк, канд. мист., доц. Богдан Водяний, канд. мист. Ірина Вікт. Романюк, Наталія Букало), **Хмельницький** (Любов Хлестун, Ірина Телюх, Світлана Цимбалюк, канд. мист. Олена Дудар), **Черкасах** (канд. мист. Г. Пшенічкіна) та ін.

Отож, прикметною тенденцією для українських етномузикознавчих центрів періоду Незалежності було їхнє бурхливе творення і розвиток на початку 1990-х і певне згортання активної праці в останні роки. Крім того, чимало з них за цей час пережили різноманітні реорганізації (зміни назв, статусів, приєднання та відокремлення й т. ін.). Така ситуація притаманна головно регіонам, хоча подібні проблеми торкнулися й центральних інституцій.

Етнопедагогіка

З початком 1990-х років в Україні почалася розбудова власне української етномузичної педагогіки, окремі паростки якої спорадично з'являлися впродовж ХХ століття. Позитивним змінам завдячуємо передусім ініціативі окремих педагогів, зокрема Б. Луканюка, А. Іваницького, О. Смоляка. Сприяла тодішнім новітнім планам українських педагогів і певна підтримка міністерства. Зокрема, Міністерство освіти України оголосило різні конкурси: на кращі програми з

музичного фольклору, на написання підручника з музичного фольклору тощо.

Тоді ж для викладачів музичного фольклору навчальних закладів усіх освітніх рівнів були організовані спеціальні педагогічні конференції. Вони відбулися у Львові (1992), Києві (1993), Кременці (Тернопільська область, 2000). Було проведено й методичні наради (на початку 1990-х – у Києві, Луцьку, Чернівцях, Чорткові Тернопільської обл.), на яких обговорювали проблеми, пов'язані з викладанням народномузичних дисциплін: уведення їх у навчальні плани, змістовне наповнення, укладання навчальних програм, написання підручників тощо. З ініціативи Б. Луканюка на базі Львівської консерваторії були проведені спеціальні методичні семінари для викладачів фольклору Західної України. Вони вмщували доповіді учасників, а також показові лекції з різних етномузикознавчих предметів.

З початком ХХІ століття конференційно-семінарська методична праця стала менш активною. Це, вочевидь, можна пояснити тим, що поступово стало налагоджуватися викладання музично-фольклористичних предметів, з'явилися молоді фахівці, розпочався друк методичної та підручкової літератури.

Народномузичні дисципліни нині вивчаються у навчальних закладах України різних освітніх рівнів: музичних школах, середніх (коледжі, училища, спеціалізовані школи) і вищих навчальних закладах.

З музичним фольклором в Україні діти знайомляться вже в початковій музичній школі. Наразі, незважаючи на різні звернення й пропозиції, предмет не є самостійним, а вивчається в рамках дисципліни «Музична література». У переважній більшості шкіл діти проходять народномузичні теми на початку вивчення предмету, зрідка (наприклад, на Луганщині, Чернігівщині) – у наступні роки вивчення музичної літератури. Кількість годин, виділених на знайомство з музичним фольклором, також різна – від одного року навчання (Тернопільщина), одного семестру (Дніпропетровщина), до однієї чверті (Вінничина), а то й кількох годин (Луганщина).

У середній ланці – музичних коледжах і училищах, яких в Україні налічується близько 30 – народну музику викладають один семестр на другому курсі (40 годин) як обов'язковий предмет для всіх спеціальностей. Для студентів-теоретиків уведено також дисципліну «Запис та транскрибування народної музики (16 лекційних і 16 індивідуальних занять). У спеціалізованих музичних школах музичний фольклор спочатку викладали для учнів усіх спеціальностей, потім лише для теоретиків, наразі цей предмет по факту зник з учнівських розкладів.

Відрадным винятком стало введення у Навчальні плани Кропивницького музичного фахового коледжу авторської програми

«Фольклорний ансамбль», яку розробила та впроваджує Наталя Терещенко. Це дає випускникам закладу додаткову кваліфікацію. Програма розрахована на три роки і викладається на 2–4 курсах. Окрім дисципліни «Музичний фольклор», студентам запропоновано такі предмети як «Музична фольклористика», «Методика роботи з фольклорним ансамблем», «Практика роботи з фольклорним ансамблем».

Деяко інша ситуація склалась у вищих навчальних закладах, які мають значно більшу самостійність в укладанні навчальних планів, а відтак уведенні в них тих чи інших народномузичних предметів. Тут має значення і специфіка вишу, і спеціалізація власне самих студентів.

Сьогодні в Україні сформувалися та діють два основні напрямки в підготовці фахівців з вивчення народної музики: (1) етномузикологія-теоретики, (2) фахівці-виконавці народної музики та керівники фольклорних колективів. Звісно, такий поділ є умовним, адже всі студенти отримують як теоретичні знання, так і практичні навички. Однак, вирішальними є все ж визначальні пріоритети в їхній підготовці.

Виховання етномузикологів-теоретиків здійснюється в Київській і Львівській музичних академіях. Основний акцент у навчанні направлений на різносторонню теоретичну підготовку етномузиколога, який «зміг би обійняти посади викладача музичного фольклору, лектора, редактора фольклористичних видань, упорядника архівів народної музики, виконавця і керівника фольклорного ансамблю, науковця-дослідника» (Клименко, Мурзина, 2008, с.11) на всіх освітніх рівнях: бакалавр – магістр – доктор філософії – доктор наук.

У Львівській музичній академії на єдиному в Україні окремому етномузикознавчому відділі навчання студентів-етномузикологів здійснюється з першого курсу. Воно ведеться за програмою теоретико-композиторського факультету (а отже включає основні предмети теоретичного й історичного циклів) із доданням спеціальних етномузикознавчих дисциплін: «Спеціальність», «Вступ до етномузикознавства», «Музичний фольклор (український і світовий)», «Музично-етнографічна документація», «Аналіз і систематика народномузичних творів», «Історія етномузикології», «Етноінструментознавство», «Народознавство», «Програми музичної нотації фольклору» та ін. Їх доповнюють практики: «Фольклористична», «Народно-виконавська», «Архівна», «Педагогічна».

Подібно, з першого курсу проходить навчання і студентів-етномузикологів НМАУ. Окрім базових музично-теоретичних предметів, тут станом на 2021 рік передбачено опанування етномузикознавчих дисциплін: «Спеціальність», «Український музичний фольклор» (та супутній йому внутрішній підкурс «Народномузична транскрипція»), «Традиційний спів». До середини 1990-х фінансувалася «Музично-етнографічна

практика» (виїзд студентів в експедиції). До ліквідації Кафедри музичної фольклористики у 2013 році читалися теоретичний курс «Етноінструментознавство» та практичний «Основи народноінструментального виконавства» (ці заняття проводили етноорганологи М. Хай та Р. Гусак). Планувалося запровадити курси «Методика комп'ютерного опрацювання архіву», «Загальна етнографія», але вони так і не увійшли в навчальний процес.

Другий напрям навчання, пов'язаний з музичним фольклором – підготовка виконавців музики усної традиції, керівників фольклорних колективів і викладачів. Вона відбувається в Київському національному університеті культури і мистецтв, Харківській державній академії культури, Рівненському державному гуманітарному університеті, Сумському державному педагогічному університеті тощо. Окрім низки етномузичних теоретичних дисциплін, основну увагу серед навчальних курсів приділено власне народновиконавській практиці.

Зокрема, студенти й магістранти Секції музичного фольклору Кафедри музичного мистецтва Факультету музичного мистецтва КНУКіМ, які здобувають освіту керівників фольклорних ансамблів і сольних виконавців, проходять такі предмети, як «Фах (транскрипція народної музики та сольний спів / спецінструмент)», «Теорія музичного фольклору», «Методика запису народної музики», «Аналіз народномузичних творів», «Стильові особливості регіональних музичних традицій України», «Етносольфеджіо», «Гра на традиційних музичних інструментах», «Методика, теорія і практика керівництва мистецьким колективом (фольклорний ансамбль)», «Практикум з музично-виконавської діяльності: фольклорний ансамбль». Випускники Секції реалізують себе в різних сферах фольклоризму: фольклорних колективах (автентичного та народнохорового спрямування), у музичних проєктах різних стильових напрямків. При підготовці концертних програм на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і «магістр» більшість студентів-фольклористів використовує народнопісенні твори, записані у власних фольклористичних експедиціях.

У Рівненському державному гуманітарному університеті студенти, які здобувають фах викладача, артиста ансамблю, керівника фольклорного ансамблю, опановують такі дисципліни: «Музична фольклористика», «Народна музична творчість», «Фольклор народів світу», «Етносольфеджіо», «Етноінструментознавство», «Етноорганологія», «Виконавський фольклоризм», «Методика запису народної музики», «Методика викладання фольклорно-етнографічних дисциплін», а також – «Фольклорний ансамбль (вокальний та інструментальний)». Тут систематично відбувалися презентації фольклорних

матеріалів, що їх записали студенти в індивідуальних музично-етнографічних експедиціях.

Загалом, цей освітній напрям успішно розвивався, випускники затребувані, проте сьогодні його поступове недофінансування спричиняє скорочення наборів студентів, звільнення викладачів. Зокрема, на грані закриття стоїть Кафедра музичного фольклору Рівненського гуманітарного університету, яка курує підготовку цих фахівців у західному регіоні держави.

Музичний фольклор як ознайомчий курс (переважно як курс на вибір, а у Дніпрі як обов'язковий для всіх спеціальностей бакалаврату) викладають у різних вищих навчальних закладах України, які готують фахівців-музикантів: музичних академіях Києва та Львова (виняток тут складають музикознавці, композитори, диригенти (Львів) та культурологи (Київ), для яких цей курс є обов'язковим), Одеси, педагогічних університетах. Народномузичні предмети також студіюють і магістранти. Наприклад, у Дніпрі магістри вивчають такі дисципліни як «Етномузикологія: теорія та практика» й «Аранжування на матеріалах експедиційних записів студентів академії», у Харкові – «Музичний фольклор», у Львові – «Теорія етномузикознавства», «Музичний фольклор», у Києві – «Сучасні проблеми етномузикології» та ін. У деяких академіях спеціальні предмети мають і аспіранти: у Дніпрі – «Етномузикознавство: регіональний аспект», у Львові – «Програми музичної нотації фольклору».

В Україні була спроба впровадити ще один напрям етномузикознавчої освіти – це підготовка етномузикологів-антропологів. Перші кроки до цього було зроблено у Львівському національному університеті імені Івана Франка (ЛНУ), де на Факультеті культури та мистецтв розпочали підготовку дослідників народної музики за двома спеціальностями: філолог-фольклорист та етномузиколог. Там працювала та продовжує працювати канд. мист., доц. Ольга Коломиєць, у різні роки викладали також канд. мист. Володимир Пасічник, канд. мист., доц. Л. Лукашенко, Л. Кушлик. Проте сьогодні цей освітній напрям закритий.

1995 року спеціальність «Фольклористика» зі спеціалізацією «Етномузикологія» було відкрито в ЛНУ на Філологічному факультеті. У рамках спеціалізації відбувалися наукові семінари з етномузикології, викладались такі курси, як «Музичний фольклор», «Основи теорії музичного фольклору», «Етносольфеджіо», «Етномузичне ресурсознавство» тощо. Однак етномузикознавчу спеціалізацію також було згорнуто. Нині серед етномузикознавчих предметів, які студентам-філологам спеціальності «Фольклористика» викладають І. Довгалюк та І. Федун, є такі бакалаврські та магістерські курси, як «Музичний фольклор (український, слов'янський, світовий)», «Історія етномузикології», «Етноорганологія», «Сучасна етномузикологія», «Виконавська практика».

Етномузикознавчі дисципліни вивчають і в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (КНУ), де на Кафедрі фольклористики філологічного факультету 1993 року було відкрито спеціальність «Фольклористика», а 2001 – спеціалізацію з музичної фольклористики. Студентам було запропоновано такі теоретичні й практичні курси, як «Народна музика», «Транскрипція народної музики», «Основи теорії музичного фольклору», «Методика роботи з фольклорним ансамблем», «Актуальні проблеми музичної фольклористики», «Вокальний ансамбль» тощо. Однак, як і у Львові, таку спеціалізацію ліквідовано. Етномузичні предмети, хоч і є в навчальних планах Філологічного факультету, запропоновані студентам головно як вибіркові. Серед викладачів народномузичних дисциплін – заслужений працівник культури України, професор Іван Павленко, канд. філологічних наук, доцент Оксана Марчун, канд. філологічних наук Наталія Хоменко (Історія кафедри фольклористики, 2021).

Незважаючи на певні педагогічні здобутки, сьогодні навчальний процес в Україні доволі скупо забезпечений навчально-методичною літературою: це підручник і хрестоматія з українського музичного фольклору А. Іваницького (1990; 2008), підручник В. Осадчої (2011), опертий на регіональний фольклор, етноінструментознавчі посібники Б. Яремка (1998; 2003). Маємо також опубліковані методичні розробки й програми для навчальних закладів усіх рівнів акредитації (автори Б. Луканюк, Є. Єфремов, І. Довгалюк, Л. Лукашенко, М. Мишанич, М. Скаженик, Б. Яремко та ін.). Останніми роками у якості навчального посібника використовується спеціалізований том з 10-томного видання ІМФЕ «Історія української музики» (Скрипник (Ред.), 2016). Тож на цьому поприщі роботи ще чимало.

Отож, незважаючи на загалом позитивну динаміку розвитку етномузикознавчої педагогіки, у неї є свої проблеми. У порівнянні з кінцем 1990-х, часом найвищого розвою, сьогодні багато з тодішніх започаткувань згорнуто: скорочено як етномузикознавчі предмети, так і їх викладання у вишах на всіх факультетах. Етномузикознавчі дисципліни в навчальних планах поміщено здебільшого між дисциплінами за вибором. Через відсутність фінансування припинилися раніше обов'язкові виїзди студентів у фольклористичні експедиції з подальшим транскрибуванням зібраних мелодій. Фольклористичні експедиції відбуваються здебільшого завдяки ініціативі викладачів і за власні кошти.

Ще одна проблема, яка сьогодні є вкрай актуальною – це певна неузгодженість у наповненні інформацією освітніх програм, призначених для навчальних закладів різних освітніх ступенів: школа – середній навчальний заклад – вищий навчальний заклад. Нерідко йде дублювання інформації, яка подається здобувачам освіти. Зарадити такій ситуації спробував Б. Луканюк, запропонувавши новітній підхід до організації та «співпраці» цих трьох рівнів

навчального процесу (Луканюк, 2009), який мав би забезпечити логічне, поетапне здобуття фольклористичної освіти. Однак цей далекосяжний проєкт все ще чекає на своє впровадження.

Документування музичного фольклору

Одним із важливих напрямків діяльності практично всіх українських народномузичних осередків із настанням Незалежності стало документування музичного фольклору, збирання якого помітно інтенсифікувалося з початку 1990-х. Пожвавленню збирацької роботи сприяли не лише соціально-політичні зрушення, а й усвідомлення неминучості відмирання активної фази побутування народної музики. Так, наприклад, у 1990–2005 роках безпрецедентним стало стрімке зростання фондів львівської ПНДЛМЕ на понад 50 000 записів (Добрянська, 2018); майже на 30 000 поповнився й архів київської ПНДЛЕ (Мурзина, Клименко, 2008, CD). Успіху посприяло й суттєве розширення штату обох Лабораторій, а також активне залучення студентів різних спеціальностей (не лише музикознавців) до всіх фаз документування.

Окрім Київської і Львівської музичних академій, збирацьку роботу провадили й в інших вищих навчальних закладах музичного й немусичного профілю – головно в тих, де була студентська польова практика, що проходила з використанням звукозаписувальної техніки, і де діяли власні невеликі науково-педагогічні осередки. Серед них, зокрема, три харківські інституції – ХНУМ, ХДАК і Харківський національний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди, а також згадані осередки у вишах Сум, Одеси, Донецька, Луганська, Дніпра. На заході України запис фольклору здійснювали студенти таких університетів як Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, ЛНУ (Кафедра української фольклористики і Лабораторія фольклористичних досліджень (Вовчак, 2017)) та РДГУ (Лабораторія музичної етнології (Рибак, 2017)). Звичною практикою стали й спільні експедиційні виїзди представників різних вишів. Значний досвід збирання народномузичної творчості здобув також й Ужгородський музичний коледж, що, загалом, є винятковим для середньої ланки музичної освіти.

Окрім навчальних закладів, фіксацією народної музики в Україні займаються науково-дослідні центри фольклористичного спрямування – насамперед, згадані вище відповідні відділи ІМФЕ⁵ та його сателіти, які із часом набули самостійного статусу – Інститут народознавства НАН України у Львові та Волинсько-Поліський науково-дослідний народознавчий центр (Давидюк, 2002), Державний науковий центр захисту культурної спадщини від техногенних катастроф (далі – ДНЦЗКСТК), окремі регіональні Науково-методичні центри народної

⁵ Нині відбуваються лише етнографічні експедиції, а запис музичного фольклору припинився у 1990-х роках.

творчості та музеї – Сектор музичного фольклору Музею мистецтв, м. Кропивницький (Терещенко, 2005), Музей Івана Гончара, м. Київ та ін.

Важливий внесок у справу збереження музичного фольклору зробили також і численні збирачі-ентузіасти. Їх колекції зберігаються або в домашніх архівах – як от польові матеріали Лариси Сабан (Сабан, 1994), Н. та О. Терещенків, М. Скаженик та О. Коробова, Віктора Ковальчука, Наталі Сербіної, Сусанни Карпенко та І. Фетисова, Ірини Корінь, І. Данилейко, Галини Пшенічкіної та численних інших збирачів-фахівців, або депоновані в етномузичних архівах державних установ. Так, в архіві ПНДЛМЕ зберігаються копії або й оригінали матеріалів Є. Дюдюка, П. Зборовського, М. Мишанича, О. Ошуркевича, Б. Яремка та інших, а у фондах ПНДЛЕ – приватні зібрання Є. Єфремова, І. Клименко, О. Мурзиної, Г. Коропніченко та ін. (Добрянська, 2017, с. 100; Клименко, Мурзина, 2008, CD).

Однією з найважливіших складових документації народної музики є її **архівування**. За відсутності в Україні централізованих музично-етнографічних архівів їхню функцію – згромадження, управління та надання доступу – виконують численні окремі колекції, призбирані головню при згаданих вище осередках. Відповідно до сучасної типології аудіовізуальних архівів (Едмонсон, 2005, с. 39–41) в Україні функціонує декілька їх типів. Так, роль національного музично-етнографічного архіву фактично виконує колекція ІМФЕ (фонд 14–10) – одна зі старіших і найбільших в Україні, яка є частиною загальних Інститутських архівних фондів. З-поміж інших установ, які містять народномузичні колекції, належить згадати Музей-архів народної культури Українського Полісся ДНЦЗКСТК, Харківський обласний центр народної творчості (Лабораторія досліджень) та ін.

Найчисленнішими в Україні сьогодні є аудіовізуальні архіви університетського (академічного) зразка. Їхні фонди поповнюються передусім завдяки фольклористичним студентським експедиціям та використовуються в навчальному процесі. Такі архіви широко доступні для дослідників, насамперед, викладачів і студентів.

Попри розпорошеність існуючих народномузичних фондів і різноманітність методик обліку призбираних матеріалів, можна назвати низку найбільших архівних колекцій України. Так, лідерство за обсягом утримують колекції ІМФЕ (2 027 носіїв, де 90% бобин та 10% касет), київської ПНДЛЕ (понад 5 000 годин звучання та відеозаписів), ДНЦЗКСТК (понад 5 000 год.) (Шамонин, 2016; Фурдичко, 2017, с. 308), львівської ПНДЛМЕ (понад 80 000 народномузичних творів) (Добрянська, 2017, с. 81), Кафедри української фольклористики та Лабораторії фольклористичних досліджень ЛНУ (близько 3 000 год.) (Вовчак, 2017, с. 170; Фольклорний архів кафедри, 2021). Сумарно близько 1000 годин звучання накопичили згадані вище Харкова (Фурдичко, 2017, с. 310–311), 450 годин

аудіо/відео записів містить задепонований в Етнокультурному центрі Рівненського міського Палацу дітей та молоді приватний архів В. Ковальчука, кількадесят тисяч записів налічує колекція РДГУ, 188 год. – Лабораторія ДАМ (Лабораторія фольклору, 2021), 6 000 записів згромаджено у згаданому музеї у м. Кропивницькому (Терещенко, 2005) тощо.

Територіальна приналежність записів закономірно пов'язана з місцезнаходженням осередків, за кожним із яких неформально закріплена своя «зона відповідальності» (хоча це не виключає, звичайно, накопичення й зберігання записів не лише зі «своїх» теренів). Серед призбираних записів домінує місце займає музичний фольклор України, проте в архівах є записи польської, чеської, словацької, болгарської, румунської, угорської, єврейської та ін. музичних фольклорних традицій.

Нове тисячоліття принесло нові методики архівної роботи. Насамперед, в українських, як і в подібних закордонних інституціях, у провідних етномузичних осередках – ПНДЛМЕ та ПНДЛЕ – ще наприкінці 1990-х було запроваджено нині вже нормативне для більшості сучасних архівів оцифровування аналогових аудіоматеріалів, яке триває донині. На фінішну пряму вийшла розпочата дещо пізніше, 2007 року, комп'ютеризація аудіофондів ІМФЕ, що нині складає майже 80% усіх фонозаписів. Загалом це допомогло певною мірою вирішити вкрай нагальну проблему збереження записів на недовговічних носіях – бобинах і касетах, а також – безцінних воскових валиках із найранішими фонозаписами українського музичного фольклору початку ХХ століття. Зокрема, у 2011–2016 роках фахівці Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, завдяки розробленій ними цифровій оптико-електронній системі відтворення звуку з фонографічних циліндрів Едісона оцифрували та фактично врятували львівські колекції валиків О. Роздольського із фондів ПНДЛМЕ та Ф. Колесси з його Приватного архіву у Львові: загалом майже 600 валиків (Довгалюк, 2016, с. 513–514). Невелика збірка фоноваликів із колекцій ПНДЛМЕ та ІМФЕ була також у 1990-х роках оцифрована в США.

З-поміж інших переваг використання новітніх технологій у музичній фольклористиці – цифрові аудіо- та відеофіксації у польових умовах, а в кабінетній праці – перехід на електронні форми архівування. Останнє не лише піднесло на новий рівень реєстраційні й пошукові можливості в середині кожного окремого архіву, дозволило реально оцінити обсяги фондів, виявити «білі плями» і т. ін., а й створило сприятливий ґрунт для співпраці над розосередженими по різних містах та установах архівними колекціями. Однією з перших спроб налагодити співпрацю між українськими народномузичними архівами став семінар 2006

року «Створення мережі архівів культурної спадщини в Україні», зорганізований та проведений у Києві випускником львівської КМФ Антонієм Поточняком за спонсорської підтримки іноземних організацій (Вовчак, 2007).

Нині ця складна проблема, що потребує вироблення бодай базових спільних стратегій та засад архівування для різних архівних осередків, все ще залишається вкрай актуальною. Найбільше цим колом питань опікується завідувач Лабораторії фольклористичних досліджень ЛНУ А. Вовчак, зусиллями якого було зорганізовано кілька конференційних круглих столів із проблем архівування – зокрема, круглий стіл на ХІІ конференції дослідників народної музики галицько-володимирських та суміжних земель (СІМР ХІІ, 2021), кілька засідань на Колесівських читаннях в ЛНУ тощо. У доробку дослідника низка статей на цю тему (Вовчак, 2007; 2017) та впорядкування у співпраці з І. Довгалюк збірки наукових праць (Вовчак, Довгалюк, 2017) тощо.

Із бурхливим розвитком мережі Інтернет розпорядники народномузичних фондів одержали можливості оприлюднювати свої аудіо- та відеоматеріали, що значно спростило доступ до джерельних записів (і супутньої їм інформації) як науковцям, так і найширшому колу поціновувачів народної музики, у тому числі й виконавцям реконструкторам традиції. Для останніх особливо цінним ресурсом в останні роки став міжнародний інтернет-проект «Поліфонія»/«Polyphony» (Проект Поліфонія, 2021) під керівництвом угорського музиканта та культуролога Міклоша Бота. Його зусиллями та в тісній взаємодії спершу з київськими (Музей Івана Гончара), а нині зі львівськими етномузикологами (ПНДЛМЕ) було здійснено сотні високоякісних теренових відеозаписів українського музичного фольклору, згодом розміщено їх на спеціалізованому сайті із задіянням новітніх технологій пошуку та відтворення матеріалу.

З-поміж інших, суто українських інтернет-майданчиків є й окремі веб-сторінки (Українська автентична музика, 2021), різноманітні youtube-канали, у тому числі від окремих

інституцій/осередків (IMFE_NANU, 2021; LEK LEK, 2021), і масштабні спеціалізовані сайти з різноформатними даними, як от архіви Лабораторії фольклористичних досліджень (2776 творів) (Електронний архів, 2021) та Харківського НМЦ (1526 творів) (Цифровий архів, 2021). Цей напрям, попри досі не вирішене коло питань із авторським правом, видається надзвичайно перспективним і, треба сподіватися, у підсумку зможе реалізувати ідею Центрального електронного архіву українського фольклору (Вовчак, 2021).

Замість висновків

Завершуючи першу частину аналітичного огляду української етномузикології на зламі ХХ–ХХІ століть, присвячену розгляду діяльності провідних і регіональних науково-педагогічних осередків і аналізу музично-етнографічної документаційної праці українських дослідників народної музики, можна зауважити, що окреслений період яскраво вирізняється своєю результативністю на тлі попередніх десятиліть застою. На хвилі національного піднесення початку 1990-х відбувся стрімкий перехід від ініціатив окремих ентузіастів-фольклористів до організованих форм праці, прогресивна кардинальна реорганізація етномузикологічної освіти, значний поступ у збиранні, опрацюванні та архівуванні музичного фольклору із задіянням новітніх технологій тощо. Водночас, як будь-який «час перемін», період Незалежності виявився складним і неоднорідним: постійні зміни політичних пріоритетів очільників держави, періодична нестача фінансування, спеціалістів на місцях тощо, їхні ротації – спричинило хвилеподібний розвиток української музичної фольклористики з яскравими підйомами (особливо наприкінці 1990-х) та згортанням народномузичних проєктів. І хоча актуальний соціально-політичний контекст також не залишає великих надій на достатню державну підтримку, українська етномузикологія, попри все, сьогодні продовжує вибудовувати свій самобутній шлях і норовить повернути ту славу, яку здобули на початку ХХ століття її фундатори.

Список використаної літератури і джерел

- Brylinsky, T. (1998). The Scientific Laboratory of Musical Ethnology. *Bulletin of the International Council for Traditional Music*, no XCII, April, 29–30.
- СІМР ХІІ. (2021). *ХІІ Конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель. До 150-річчя Лесі Українки: Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка*. Львів (2021, 23–24 квітня). [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <https://lnma.edu.ua/kafedry/kafedra-muzychnoji-folklorystyky-ta-pndlme/konference/cimp-xii/>
- Dovhaljuk, Iryna, Dobryanska, Lina. (2021). *Třicet let samostatné ukrajinské etnomuzikologie (1990–2020)*. *Národopisna revue*, № 2, 121–133.
- IMFE_NANU. (2014). Офіційний Youtube канал Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України. Youtube [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: https://www.youtube.com/c/IMFENANU_Ethnography/about
- LEK LEK. (2015). *Київська Лабораторія етномузикології*. Youtube [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <https://www.youtube.com/channel/UCfve0jQC2yG39CjY7O4FxBw>

- Murzina, O. (2005). Liaison Officer: Ukraine – Report 2002–2005. *Bulletin of the International Council for Traditional Music*, no. CVII (107). 66–68. Los Angeles (2005. October).
- Murzina, O., Gerasimova-Persydska, N. (1998). On the Current Status of Traditional Music in Ukraine (Liaison Officer: Ukraine – Report 1993–1998). *Bulletin of the International Council for Traditional Music*, no. XCIII, 30–33. Columbia University, New York. (1998, October).
- Боніславський, Т. (2006). Особисті стосунки та листування з В. Л. Гошовським за 20 років (1964–1986 рр.). *Пам'яті Володимира Гошовського (1922–1996)*, с. 50–56, Львів.
- Вовчак, А. (2007). Семінар «Створення мережі архівів культурної спадщини в Україні». *Етномузика*, 2 (Наукові збірки ЛДМА імені М. В. Лисенка, вип. 14), 200–208. Львів.
- Вовчак, А. (2017). Документування українського фольклору у Львівському університеті імені Івана Франка. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 66, 150–194. Львів.
- Вовчак, А. (2021). Проблеми архівування електронних фольклорних документів та ідея Центрального електронного архіву українського фольклору. *XII Конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель. До 150-річчя Лесі Українки*. Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. Львів (2021, 23–24 квітня). [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: https://drive.google.com/file/d/1M3NTsBWf2x_pKSXE-kY7DJXnd4eqoACQ/view
- Вовчак, А., Довгалюк, І. (Упоряд.). (2017). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 66, 432 с. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Давидюк, В. (2002). Полісько-Волинський народознавчий центр: сім кроків за десять років. *Фольклористичні зошити*, вип. 5, 3–14. Луцьк.
- Дмитренко, М. (Упоряд.). (2018, 2020). *Українська фольклористична енциклопедія: у 2 т.* 687 с. Київ: Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського.
- Добрянська, Л. (2017). Історія формування Музично-етнографічного архіву Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології. *Вісник Львівського університету, Серія філологічна*, 66, 47–105. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Добрянська, Л. (2018). Інноваційна діяльність ПНДЛМЕ 1990-х – початку 2000-х років: реалізація першого етапу розробки фундаментальної проблеми «Народна музика Галичини та Володимирії». *Етномузика*, 14, 9–46. Львів.
- Добрянська, Л. (2019). Інноваційна етномузикологічна діяльність ПНДЛМЕ та КМФ упродовж 1990–2004 років: наукові студії. *Етномузика*, 15, 9–44. Львів. <https://doi.org/10.33398/2523-4846-2019-15-1-9-43>
- Довгалюк, І. (2008). Проблемна науково-дослідна лабораторія музичної етнології (ПНДЛМЕ). В кн.: *Українська фольклористика. Словник-довідник*, с. 316–317. Тернопіль.
- Довгалюк, І. (2016). *Фонографування народної музики в Україні: історія, методологія, тенденції [Текст]: монографія*. 648 с. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Довгалюк, І., Добрянська, Л. (2008). Кафедра музичної фольклористики. В кн.: *Сторінки історії Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка*, с. 304–318. Львів.
- Довгалюк, І., Добрянська, Л. (2018). Проблемна науково-дослідна лабораторія музичної етнології. В кн.: *Українська музична енциклопедія, т. 5*, с. 433–436. Київ.
- Довгалюк, І., Добрянська, Л. (2019). Львівська етномузикологія від джерел до сьогодення. В кн.: Довгалюк, Ірина. (Упоряд.) *25-ліття львівської Кафедри музичної фольклористики та Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології: історія – персоналії – доробок*, с. 5–22. Львів.
- Електронний архів українського фольклору*. (б. д.). [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <https://folklore-archive.org.ua/>
- Етномузика*. (2006–2020). Львів. Див. також: Етномузика [online] Отримано 31.08.2021 з сайту: <http://ethnomusic.com.ua/>
- Іваницький, А. (1997). *Українська музична фольклористика*. Київ: Заповіт.
- ІМФЕ. (2016). *Відділ музикознавства та етномузикології*. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: http://www.etnolog.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=87
- Історія кафедри фольклористики*. (б. д.). Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <https://philology.knu.ua/struktura-if/kafedry/kafedra-folklorystyky/istoriia/>
- Історія, колектив, діяльність. (Б. д.) *Кафедра ОТМ, музикознавства та культурології СумДПУ*. Facebook [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: https://m.facebook.com/otm.mus.kult.sumdpu/?_rdr
- Кафедра естрадного та народного співу*. (Б. д.). ХДАК [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <https://ic.ac.kharkov.ua/navchannya/mm/ens/ens.html>
- Клименко, І. (2008). Аудіофонд українського фольклору. 1982–2008: Засади устрою і перспективи електронної архівації. *Проблеми етномузикології*, 3, 53–105. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Клименко, І. (2020). *Обрядові мелодії українців у контексті слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву: типологія і географія*. Т. 1: Монографія. 360 с. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського
- Клименко, І., Мурзина, О. (2008). *Київська лабораторія етномузикології. 1992–2007. Проблеми етномузикології*, 3, 153 с. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.

- Колесса, Ф. (1925). З царини української музичної етнографії. В кн.: *Записки НТШ, т. СХХХVI–СХХХVII*, с 119–138. Львів.
- Лабораторія досліджень нематеріальної культурної спадщини. (2011). Обл. орг.-мет. центр культури і мистецтва [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <https://www.cultura.kh.ua/uk/activities/folklore-research-laboratory/about>
- Лабораторія фольклору та етнографії. (2019). Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <http://dk.dp.ua/лабораторія-фольклору-та-етнографії/>
- Лукашенко, Л. (2020). Проект «Folk_ME»: майбутнє народномузичної освіти. *Етномузика*, 16, 211–216. Львів.
- Пальоний, В. (1997). *Історія української музичної фольклористики (1960–90-ті роки)*. Київ: КДІК.
- Проблеми етномузикології (1998–2020). Київ. Див. також: Проблеми етномузикології [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <http://ethnomusicology.com.ua/>
- Проект Поліфонія. Онлайн-архів музичного фольклору (Б. д.). [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <https://www.polyphonyproject.com/uk>
- Протасова, С. (2020). Дослідницькі тенденції в роботах українських етномузикологів (2008–2018). *Проблеми етномузикології*, 15, 54–67. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2020.15.219364>
- Рибак, Ю. (2017). Фольклорні матеріали у фондах кафедри музичного фольклору Рівненського державного гуманітарного університету. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 66, 106–114. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Романюк, І. (2017). Аспекти діяльності Навчальної лабораторії фольклору Харківського національного університету мистецтв. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 66, 195–204. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Сабан, Л. (1994). Музично-етнографічний архів: Бойківщина. *П'ята конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель*, 52–60. Львів (1994, 15–16 грудня).
- Самойленко, О. І., Розенберг, Р. М. (Б. д.). *Історія кафедри історії музики та музичної етнографії*. Історія ОНМА імені А. Нежданової [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <http://old.odma.edu.ua/about/history/ethnography>
- Скаченко, О., Сінельнікова, В., Ткаченко, В. (Уклад.). (2013). *Об'єднані любов'ю до української пісні: Присвячується 40-річчю кафедри народного хорового співу КНУКіМ*: бібліогр. покажчик. 244 с. Київ.
- Скрипник, Г. (Ред.). (2016). *Історія української музики: У 7 т. Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика*. Київ: Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського.
- Скрипник, Г. (Ред.). (2019). *Українська фольклористична енциклопедія*, 840 с. Київ: Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського.
- Терещенко, О. (2005). *Фольклорний напрям діяльності музею ім. К. Шимановського*. Музей мистецтв [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <https://artmuzeum.kr.ua/pro-muzej/konferenczii/oblasnij-seminar-osoblivosti-funkczionuvannya-muzeiv-xudozhnogo-profilu/tereshhenko-o.-a.-folklornij-napryam-diyalnosti-muzeyu-im.-k.shimanovskogo.html>
- Тюрикова, О. (2010). Вивчення фольклору на кафедрі історії музики і фольклору Донецької державної музичної академії імені С. С. Прокоф'єва. *Етномузика*, 6 (Наукові збірки ЛНМА імені М. В. Лисенка; вип. 25), 180–181. Львів.
- Українська автентична музика. Мережа архівів культурної спадщини України* [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <http://www.folk.org.ua/>
- Фольклорний архів Кафедрі української фольклористики*. (Б. д.). Лабораторія фольклористичних досліджень [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <https://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/folklore-archives/>
- Фурдичко, А. (2017). Сучасний стан зберігання музичної фольклорної спадщини України (1881–2017 pp.). *Мистецтвознавчі записки*, вип. 32, 304–315. Київ.
- Хай, М. (2010). Реформування роботи з фіксації, збереження та науково-виконавської реконструкції традиційної музичної культури українців. *Матеріали до української етнології*, вип. 9(12), 50–55. Київ.
- Цифровий архів фольклору Слобожанщини та Полтавщини*. (2011–2021). Центр культури і мистецтв [online]. Доступ 31.08.2021 до <https://www.cultura.kh.ua/uk/folk>
- Шамонин, Г. (2016). Фонд аудіоматеріалів музею-архіву народної культури українського Полесья: специфіка формування. *Tradicija ir dabartis, Vol. 11*, 210–219. Klaipeda.
- Шевчук, О. (2017). Сучасний центр української етномузикології (до 25-річчя діяльності лабораторії етномузикології НМАУ ім. П. І. Чайковського). *Проблеми етномузикології*, 12, (Слов'янська мелогографія, 6), 117–121. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2017.12.132584>
- Шевчук, О. (2018). Проблемна науково-дослідна лабораторія етномузикології (ПНДЛЕ). В кн.: *Українська музична енциклопедія*, т. 5, с. 431–433. Київ
- Эдмондсон, Р. (2004). *Аудиовизуальное архивирование: философия и принципы* [online]. UNESCO [online]. Отримано 31.08.2021 з сайту: <http://old.unesco.kz/publications/ci/moscow/audiovisual-archives.pdf>

References

- Bonislavskyi, T. (2006). Osobysti stosunky ta lystuvannia z V. L. Hoshovskym za 20 rokov (1964–1986 rr.) [Personal relations and correspondence with V. L. Goshovsky for 20 years (1964–1986)]. *Pamiaty Volodymyra Hoshovskoho (1922–1996) [In Memory of Volodymyr Hoshovsky]*, pp. 50–56. Lviv. [in Ukrainian].
- Brylinsky, T. (1998). The Scientific Laboratory of Musical Ethnology. *Bulletin of the International Council for Traditional Music, no XCII*, April, 29–30. [in English].
- CIMP XII. (2021). *XII Konferentsiia doslidnykiv narodnoi muzyky chervonoruskykh (halytsko-volodymyrskykh) ta sumizhnykh zemel. Do 150-richchia Lesi Ukrainky [The Conference for Researchers of Folk Music in Red Rus' and Adjacent Lands. To the 150th anniversary of Lesya Ukrainka]*. Lviv. (2021, 23–24 of April). Retrieved August 31, 2021, from <https://lnma.edu.ua/kafedry/kafedra-muzychnoji-folklorystyky-ta-pndlme/konferencija/cimp-xii>. [in Ukrainian].
- Davydiuk, V. (2002). Polisko-Volynskyi narodoznavchyi tsentr: sim krokiv za desiat rokov [Polissya-Volyn Ethnographic Center: seven steps in ten years]. *Folklorystychni zoshyty [Folkloristics Notebooks]*, iss. 5, 3–14. [in Ukrainian].
- Dmytrenko, M. (Ed.). (2018, 2020). *Ukrainska folklorystychna entsyklopediia: u 2 t. [Ukrainian Folkloristics Encyclopedia: in 2 vol]*. Kyiv. 687 p. [in Ukrainian].
- Dobrianska, L. (2017). Istoriya formuvannia Muzychno-etnografichnoho arkhivu Problemnoi naukovo-doslidnoi laboratorii muzychnoi etnologii [The History of establishing of the ethnomusicographic archive of Research Scientific Laboratory of Music Ethnology]. *Visnyk Lvivskoho universytetu [The Bulletin of Lviv University]*, iss. 66, 47–105. Lviv. [in Ukrainian].
- Dobrianska, L. (2018). Innovatsiyna diyalnist PNDLME 1990-kh – pochatku 2000-kh rokov: realizatsiia pershoho etapu rozrobky fundamentalnoi problemy «Narodna muzyka Halychyny ta Volodymyrii» [About realization of the first stage of development of the fundamental problem «Folk music of Halychyna and Volodymyriya»: the innovative activity of the Research Scientific-Researching Laboratory of Musical Ethnology 1990s–early 2000s.]. *Etnomuzyka [Ethnomusic]*, iss. 14, 9–46. Lviv. [in Ukrainian].
- Dobrianska, L. (2019). Innovatsiina etnomuzykologichna diyalnist PNDLME ta KMF uprodovzh 1990–2004 rokov: naukovi studii [Innovative activity of the PSRLME and DMF during 1990–2004 years: scientific work]. *Etnomuzyka [Ethnomusic]*, iss. 15, 9–44. Lviv. <https://doi.org/10.33398/2523-4846-2019-15-1-9-43> [in Ukrainian].
- Dovhaliuk, I. (2008). Problemna naukovo-doslidna laboratoria muzychnoi etnologii (PNDLME) [The Problematic scientific-researching laboratory of music ethnology (PSRLME)]. In: *Ukrainska folklorystyka. Slovnyk-dovidnyk [Ukrainian Folkloristic Dictionary-Reference]*, pp. 316–317. Ternopil. [in Ukrainian].
- Dovhaliuk, I. (2016). *Fonohrafuvannia narodnoi muzyky v Ukraini: istoriia, metodolohiia, tendentsii [Phonographing Folk Music in Ukraine: History, Methodology and Tendencies]*, Lviv. 650 p. [in Ukrainian].
- Dovhaliuk, I., Dobrianska, L. (2008). Kafedra muzychnoi folklorystyky [The Department of Music folkloristics]. In: *Storinky Lvivskoi derzhavnoi muzychnoi akademii imeni Mykoly Lysenka [Pages of the Mykola Lysenko National Musical Academy in Lviv]*, p. 304–318. Lviv. [in Ukrainian].
- Dovhaliuk, I., Dobrianska, L. (2018). Problemna naukovo-doslidna laboratoria muzychnoi etnologii [The Problematic scientific-researching laboratory of music ethnology]. In: *Ukrainska muzychna entsyklopediia [Ukrainian Music Encyclopedia]*, vol. 5, pp. 433–436. Kyiv. [in Ukrainian].
- Dovhaliuk, I., Dobrianska, L. (2019). Lvivska etnomuzykologhiia vid dzhherel do sohodennia [Lviv ethnomusicology from sources to the present]. In: Dovhaliuk, I. (Ed.). *25-littia Lvivskoi Kafedry muzychnoi folklorystyky ta Problemnoi naukovo-doslidnoi laboratorii muzychnoi etnologii: istoriia – personalii – dorobok [25th Anniversary of the Lviv Department of Musical Folkloristics and the Research Scientific-Researching Laboratory of Musical Ethnology: History – Personalities – Works]*, pp. 5–22. Lviv. [in Ukrainian].
- Dovhalyuk, I., Dobrianska, L. (2021). Tricet let samostatné ukrajinské etnomuzikologie (1990–2020) [Thirty years of independent Ukrainian ethnomusicology]. *Národopisná revue [Journal of Ethnology]*, no 2, 121–133. [in Czech].
- Edmondson, R. (2004). *Audiovizualnoe arkhivirovanie: filozofiia i printsipy [Audiovisual Archiving: Philosophy and Principles]*. UNESCO. Retrieved August 31, 2021, from <http://old.unesco.kz/publications/ci/moscow/audiovisual-archives.pdf>. [in Russian].
- Elektronnyi arkhiv ukrainskoho folkloru [Electronic archive of Ukrainian folklore]*. (n. d.). Retrieved August 31, 2021, from <https://folklore-archive.org.ua>. [in Ukrainian].
- Etnomuzyka [Ethnomusic]*. (2006–2020). Lviv. See also: *Etnomuzyka [Ethnomusic]*. Retrieved August 31, 2021, from <http://ethnomusic.com.ua>. [in Ukrainian].
- Folklornyi arkhiv Kafedry ukrainskoi folklorystyky [Folklore archive of the Ukrainian Folklore Studies Department]*. (n. d.). Laboratoriia folklorystychnykh doslidzen [The Folklore Studies Laboratory]. Retrieved August 31, 2021, from <https://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/folklore-archives>. [in Ukrainian].
- Furdychko, A. (2017). Suchasnyi stan zberihannia muzychnoi folklornoi spadshchyny Ukrainy (1881–2017 rr.) [The current state of preservation of the musical folklore heritage of Ukraine (1881–2017)]. *Mystetstvoznavchi zapysky [Art History Notes]*, iss. 32, 304–315. Kyiv. [in Ukrainian].

- IMFE. (2016). *Viddil muzykoznavstva ta etnomuzykologhii* [Department of Musicology and Ethnomusicology]. IMFE im. M. T. Rylskoho [The Rylsky IAFE]. Retrieved August 31, 2021, from http://www.etnolog.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=87 [in Ukrainian].
- IMFE_NANU. (2014). *Ofitsiyni Youtube kanal Instytutu mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologhii imeni M. T. Rylskoho NAN Ukrainy* [Official Youtube Channel of the Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Youtube. Retrieved August 31, 2021, from https://www.youtube.com/c/IMFENANU_Ethnography/about. [in Ukrainian].
- Istoriia kafedry folklorystyky [History of the Department of Folklore]. (n. d.). Instytut filolohii Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka [Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv]. Retrieved August 31, 2021, from <https://philology.knu.ua/struktura-if/kafedry/kafedra-folklorystyky/istoriia>. [in Ukrainian].
- Istoriia, kolektyv, diialnist [History, team, activity]. (n. d.). *Kafedra OTM, muzykoznavstva ta kulturolohii SumDPU* [Department of OTM, Musicology and Culturology of Sumy State Pedagogical University]. Retrieved August 31, 2021, from https://m.facebook.com/otm.mus.kult.sumdpu/?_rdr. [in Ukrainian].
- Ivanytskyi, A. (1997). *Ukrainska muzychna folklorystyka* [Ukrainian Musical Folkloristic]. Kyiv. [in Ukrainian].
- Kafedra estradnoho ta narodnoho spivu* [Department of Pop and Folk Singing]. (n. d.). KhSAC [The Kharkiv State Academy of Culture]. Retrieved August 31, 2021, from <https://ic.ac.kharkov.ua/navchannya/mm/ens/ens.html>. [in Ukrainian]. [in Ukrainian].
- Khai, M. (2010). Reformuvannia roboty z fiksatsii, zberezhennia ta naukovo-vykonavskoi rekonstruktsii tradytsiinoi muzychnoi kultury ukraintsiv [Reforming the work on fixation, preservation and scientific-performance reconstruction of the traditional musical culture of Ukrainians]. *Materialy do ukrainskoi etnologhii* [Materials on Ukrainian Ethnology], iss. 9(12), 50–55. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2008). Audiofond ukrainskoho folkloru. 1982–2008: Zasady ustroiu i perspektyvy elektronnoi arkhivatsii [Audio Fund of Ukrainian Folklore. 1982–2008: Principles of the system and prospects of electronic archiving]. *Problemy etnomuzykologhii* [Problems of Music Ethnology], iss. 3, 53–105. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2020). *Obriadovi melodii ukraintsiv u konteksti sloviano-baltskoho rannotradytsiinoho melomasyvu: typolohiia i heohrafiia* [Ritual Melodies of the Ukrainians in the Context of the Slavic-Baltic Early-Traditional Melomassive: Typology and Geography]. V. 1: Monograph. 360 p. (with DVD). Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I., Murzyna, O. (2008). Kyivska laboratorii etnomuzykologhii. 1992–2008. [Kyiv Laboratory of Ethnomusicology. 1992–2008]. *Problemy etnomuzykologhii* [Problems of Music Ethnology], iss. 3. Kyiv. 153 p. [in Ukrainian].
- Kolessa, F. (1925). Z tsaryny ukrainskoi muzychnoi etnohrafi [From the field of Ukrainian musical ethnography]. In: *Zapysky NTSh* [Notes of the Shevchenko scientific society], t. CXXXVI–CXXXVII, p. 119–138. Lviv. [in Ukrainian].
- Laboratoriia doslidzhen nematerialnoi kulturnoi spadshchyny* [Laboratory of Intangible Cultural Heritage Research]. (2011). Oblasnyi orhanizatsiino-metodychnyi tsentr kultury i mystetstva [Regional organizational and methodical center of culture and art]. Retrieved August, 31, 2021, from <https://www.cultura.kh.ua/uk/activities/folklore-research-laboratory/about>. [in Ukrainian].
- Laboratoriia folkloru ta etnohrafi* [Laboratory of Folklore and Ethnography]. (2019). Dnipropetrovska akademiia muzyky imeni M. Hlinky [M. Hlinka Dnipropetrovsk Academy of Music]. Retrieved August, 31, 2021, from <http://dk.dp.ua/лабораторія-фольклору-та-етнографії>. [in Ukrainian].
- LEK. (2015). *Kyivska Laboratoriia etnomuzykologhii*. [The Kyiv Laboratory of Ethnomusicology]. Youtube. Retrieved August 31, 2021, from <https://www.youtube.com/channel/UCfve0jQC2yG39CjY7O4FxBw>. [in Ukrainian].
- Lukashenko, L. (2020). Proiekt «Folk_ME»: maibutnie narodnomuzychnoi osvity [«Folk_ME» project: the future of folk music education]. *Etnomuzyka* [Ethnomusic], iss. 16, 211–216. Lviv. [in Ukrainian].
- Murzina, O. (2005). Liaison Officer: Ukraine – Report 2002–2005. *Bulletin of the International Council for Traditional Music*, no. CVII (107), 66–68. Los Angeles (2005. October). [in English].
- Murzina, O., Gerasimova-Persydska, N. (1998). On the Current Status of Traditional Music in Ukraine (Liaison Officer: Ukraine – Report 1993–1998). *Bulletin of the International Council for Traditional Music*, no. XCIII, 30–33. Columbia University, New York. (1998, October). [in English].
- Palonyi, V. (1997). *Istoriia ukrainskoi muzychnoi folklorystyky (1960–90)* [The History of the Ukrainian Music Folkloristics. 1960s–90s]. Kyiv. 57 p. [in Ukrainian].
- Polyphony Project. Online archive of musical folklore. (n. d.) Retrieved August 31, 2021, from <https://www.polyphonyproject.com/en>. [in English].
- Problemy etnomuzykologhii* [Problems of Music Ethnology] (1998–2020). Kyiv. Retrieved August 31, 2021, from <http://ethnomusicology.com.ua>. [in Ukrainian].
- Protasova, S. (2020). Doslidnytski tendentsii v robotakh ukrainskykh etnomuzykologhiv (2008–2018) [Research Trends in the Works of Ukrainian Ethnomusicologists (2008–2018)]. *Problemy etnomuzykologhii* [Problems of Music Ethnology], iss. 15, 54–67. Kyiv [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2020.15.219364>
- Romaniuk, I. (2017). Aspekty diialnosti Navchalnoi laboratorii folkloru Kharkivskoho natsionalnoho universytetu mystetstv [Aspects of activity of the educational folklore laboratory at Kharkiv National Ivan Kotlyarevsky university of arts]. *Visnyk Lvivskoho universytetu* [The Bulletin of Lviv University], iss. 66, 195–204. Lviv. [in Ukrainian].

- Rybak, Yu. (2017). Folklorni materialy u fondakh kafedry muzychnoho folkloru Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu [Folklore materials in the funds of the Musical folklore department at Rivne state humanitarian university]. *Visnyk Lvivskoho universytetu [The Bulletin of Lviv University]*, iss. 66, 106–114. Lviv. [in Ukrainian].
- Saban, L. (1994). Muzychno-etnografichniy arkhiv: Boikivshchyna [Music and ethnographic archive: Boykivshchyna]. *Piata konferentsiya doslidnykiv narodnoi muzyky chervonoruskykh (halytsko-volodymyrskykh) ta sumizhnykh zemel [The Fifth Conference for Researchers of Folk Music in Red Rus' and Adjacent Lands]*, 52–60. Lviv. (1994, 15–16, December). [in Ukrainian].
- Samoilenko, O. I., Rosenberg, R. M. (n. d.). *Istoriia kafedry istorii muzyky ta muzychnoi etnografii [History of the Department of History of Music and Musical Ethnography]*. (n. d.). ONMA imeni A. Nezhdanovoi [A. V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music]. Retrieved August 31, 2021, from <http://old.odma.edu.ua/about/history/etnography>. [in Ukrainian].
- Shamonin, H. (2016). Fond audiomaterialov muzeya-arkhiva narodnoy kultury ukrainskogo Polesya: spetsyfika formirovaniya [Fund of audio materials of the museum-archive of folk culture of Ukrainian Polesie: the specifics of formation]. *Tradycja ir dabartis [Tradition & Contemporarity]*, vol. 11, 210–219. [in Russian].
- Shevchuk, OI. (2017). Suchasnyi tsentr ukrainskoi etnomuzykologhii (do 25-richchia diialnosti Laboratorii etnomuzykologhii NMAU imeni P. I. Chaikovskoho) [Current center of Ukrainian Ethnomusicology (dedicated to the 25th anniversary of the activity of the Laboratory of Ethnomusicology of Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music)]. *Problemy etnomuzykologhii [Problems of Music Ethnology]*, iss. 12, 117–121. Kyiv. <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2017.12.132584> [in Ukrainian].
- Shevchuk, OI. (2018). Problemna naukovo-doslidna laboratoriya etnomuzykologhii [The Problematic scientific-researching Laboratory of Music Ethnology]. In: *Ukrainska muzychna entsyklopediia, t. 5 [The Ukrainian Music Encyclopedia, vol. 5]*, pp. 431–433. Kyiv. [in Ukrainian].
- Skachenko, O., Sinelnikova, V., Tkachenko, V. (Comp.). (2013). *Obiednani liuboviu do ukrainskoi pisni: bibliohr. pokazhchik [United by Love for Ukrainian Song: bibliographic index]*. Kyiv. 244 p. [in Ukrainian].
- Skrypnyk, H. (Ed.). (2016). *Istoriia ukrainskoi muzyky: u 7 t. T. 1. Kn. 1: Vid naidavnishykh chasiv do XVIII stolittia. Narodna muzyka [History of Ukrainian Music: In 7 vols. Vol. 1. Book 1: From Ancient Times to the XVIII Century. Folk Music, Village]*. Kyiv. [in Ukrainian] Skrypnyk, H. (Ed.). (2019). *Ukrainska folklorystychna entsyklopediia [The Ukrainian Folkloristic Encyclopedia]*. Kyiv. 840 p. [in Ukrainian].
- Tereshchenko, O. (2005). *Folklornyi napriam diialnosti muzeiu im. K. Shymanovskoho [Folklore direction of the museum named after K. Szymanowski]*. Muzei mystetstv [Museum of Art]. Retrieved August 31, 2021, from <https://artmuzeum.kr.ua/pro-muzej/konferenczii/oblasnij-seminar-osoblivosti-funkczionuvannya-muzeiv-xudozhnogo-profilyu/tereshhenko-o.-a.-folklornij-napriam-diyalnosti-muzeyu-im.-k.shymanovskogo.html>. [in Ukrainian].
- Tiurykova, O. (2010). Vychennia folkloru na kafedri istorii muzyky folkloru Donetskoi derzhavnoi muzychnoi akademii imeni S. S. Prokofieva [Study of folklore at the Department of Folk Music History of Donetsk State Music Academy named after S. S. Prokofiev]. *Etnomuzyka [Ethnomusic]*. Iss. 6, 180–181. Lviv [in Ukrainian].
- Tsyfrovyi arkhiv folkloru Slobozhanshchyny ta Poltavshchyny [Digital archive of folklore of Slobozhanshchyna and Poltava regions]* (2011-2021). Retrieved August 31, 2021, from <https://www.cultura.kh.ua/uk/folk>. [in Ukrainian].
- Ukrainska avtentychna muzyka. Merezha arkhiviv kulturnoi spadshchyny Ukrainy. [Ukrainian Authentic Music. Network of Archives of Cultural Heritage of Ukraine]*. Retrieved August 31, 2021, from <http://www.folk.org.ua>. [in Ukrainian].
- Vovchak, A. (2007). Seminar «Stvorennia merezhi arkhiviv kulturnoi spadshchyny v Ukraini». [Seminar «Creating a network of cultural heritage archives in Ukraine»]. *Etnomuzyka [Ethnomusic]*, iss. 2, 200–208. Lviv. [in Ukrainian].
- Vovchak, A. (2017). Dokumentuvannia ukrainskoho folkloru u Lvivskomu universyteti imeni Ivana Franka [Documenting ukrainian folklore at Ivan Franko National University of Lviv]. *Visnyk Lvivskoho universytetu [The Bulletin of Lviv University]*, iss. 66, 150–194. Lviv. [in Ukrainian].
- Vovchak, A. (2021). Problemy arkhivuvannia elektronnykh folklornykh dokumentiv ta ideia Tsentralnoho elektronnoho arkhivu ukrainskoho folkloru [Problems of archiving electronic folklore documents and the idea of the Central electronic archive of Ukrainian folklore]. *Dvanadtsiata konferentsiya doslidnykiv narodnoi muzyky chervonoruskykh (halytsko-volodymyrskykh) ta sumizhnykh zemel [The Twelfth Conference for Researchers of Folk Music in Red Rus' and Adjacent Lands]*. Lviv (2021. 23–24 of April). Retrieved August 31, 2021, from https://drive.google.com/file/d/1M3NTsBWF2x_pKSXE-kY7DJXnd4eqoACQ/view. [in Ukrainian].
- Vovchak, A., Dovhaliuk, I. (Comp.). (2017). *Visnyk Lvivskoho universytetu [The Bulletin of Lviv University]*, iss. 66, Lviv. 432 p. [in Ukrainian].

Iryna Dovhalyuk

<https://orcid.org/0000-0002-4219-6342>

Lviv Ivan Franko National University

1, Universytetska str., Lviv, 79000, Ukraine

Lviv Mykola Lysenko National Music Academy

Ostap Nyzhankivsky str., 5, 79000, Lviv, Ukraine

+380 066 772 6776, e-mail: iradovhalyuk@gmail.com

Lina Dobryanska

<https://orcid.org/0000-0003-0203-2009>

Lviv Mykola Lysenko National Music Academy

Ostap Nyzhankivsky str., 5, 79000, Lviv, Ukraine

+380 50 970 8726, e-mail: lina.dobrianska@gmail.com

Ethnomusicology of Ukraine at The Turn of XX–XXI Centuries (1991–2021): Centers, Pedagogy, Documentation

The restoration of Ukraine's independence in 1991 created favorable conditions for the powerful development of domestic ethnomusicology. Ukrainian musical folklore research has a long tradition, but for a hundred years the research has been conducted in difficult historical and political realities. This did not contribute to the proper development of folk music research, especially in the Soviet period. The period 1991–2021 is quite interesting, although difficult and ambiguous. The revival of Ukrainian ethnomusicology began in the early 1990s. Unfortunately, not all initiatives have been continued. Many initiatives had to be stopped due to financial difficulties, political circumstances, lack of sufficient specialists and so on.

This article was inspired by the need to summarize everything that has been done in Ukrainian musical folklore over the past 30 years, to consider the achievements of Ukrainian ethnomusicology in 1991–2021. Previously, there was no general research on this topic, because various Ukrainian scientists have written about certain aspects of ethnomusicological work and about different time periods in the history of musical folkloristics of the period of independence. The research will be published in two parts: in this issue of the yearbook the main Ukrainian ethnomusicological centers will be presented, the state of domestic ethno-pedagogy will be discussed, documentation (field and archival) of folk music will be considered. The next issue will analyze the scientific, publishing, conference, promotional activities of Ukrainian researchers of folk music.

Kyiv and Lviv have been the main Ukrainian centers for the study of folk music since the early twentieth century. The same is true today: the basic Ukrainian ethnomusical centers are the Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology (IAFE) of the National Academy of Sciences of Ukraine, the Tchaikovsky National Academy of Music of Ukraine and the Lysenko Lviv National Academy of Music. Research Scientific Laboratory of Music Ethnology and Departments of musical folklore were opened in both Academies in the early 1990s. Well-known scientists, doctors of science and PhD, and their junior colleagues work in these centers. Publishing activity is developing: encyclopedias, monographs, folklore collections, collections of articles, periodicals are published. Kyiv and Lviv higher music institutions publish the only in Ukraine purely ethnomusicological yearbooks of scientific articles and materials – «Problems of music ethnology» and «Ethnomusic». Regional ethnomusicological centers operate in many cities of Ukraine – Kharkiv, Odessa, Dnipro, Sumy, Rivne, Uzhgorod, etc.

During the period of Independence, ethnomusicological education was actively developing. The two main areas are the education of ethnomusicologists-theorists and ethnomusicologists-practitioners, leaders of folklore ensembles. The first ones are prepared mainly by Kyiv and Lviv Music academies, where various specialized disciplines are taught. The second is taught in higher educational institutions of Kyiv, Kharkiv, Rivne, Sumy.

An important area of activity of almost all Ukrainian ethnomusicological centers in the period of Independence was the documentation of folk music: the collection of musical folklore, transcription and archiving. Folk music was most actively collected in the early 1990s, but over time this work has slowed down, in part because authentic tradition is dying out and living in the passive memory of performers. Today the largest archives of folk music are in IAFE and Kyiv and Lviv Music academies. Archival collections are actively digitized, some materials can be found on the Internet – both on special sites-archives of folk music, and YouTube channels, which usually refer to the different ethnomusical centers. The main prospect of Ukrainian archivists engaged in musical folklore is the creation of the Central Electronic Archive of Ukrainian Folklore.

Key words: Ukrainian ethnomusicology 1991–2021, Ukrainian ethnomusicological centers, ethnomusical pedagogy, documentation of musical folklore, archives of folk music.

Ирина Довгалюк

<https://orcid.org/0000-0002-4219-6342>

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ул. Университетская, 1, 79000, Украина

Львовская Национальная музыкальная академия имени Николая Лысенко

ул. Остапа Нижанківського, 5, 79000, Львов, Украина

+380 66 772 6776, e-mail: iradovhalyuk@gmail.com

Лина Добрянська

<https://orcid.org/0000-0003-0203-2009>

Львовская Национальная музыкальная академия имени Николая Лысенко

ул. Остапа Нижанківського, 5, 79000, Львов, Украина

+380 50 970 8726, e-mail: lina.dobrianska@gmail.com

Этномузыкология Украины на рубеже XX – XXI веков (1991–2021 годов): центры, педагогика, документация

Восстановление независимости Украины в 1991 году создало благоприятные условия для мощного развития отечественной этномузыкологии. Украинская музыкальная фольклористика имеет давние традиции, корнящиеся в трудах XIX века. Более ста лет она развивалась в сложных исторических и политических реалиях, которые не способствовали рациональному развитию исследований народной музыки, особенно в советский период. Период 1991–2021 гг. интересен, но непрост и неоднозначен. Возрождение украинской этномузыкологии началось в 1990-х годах. Конечно, не все инициативы были продолжены до сегодняшнего дня. Многие начинания пришлось остановить из-за финансовых трудностей, неблагоприятных политических обстоятельств, нехватки специалистов и так далее.

Эта статья была инспирирована необходимостью обобщить все, что было сделано в украинской музыкальной фольклористике за последние 30 лет, рассмотреть достижения украинской этномузыкологии в 1991–2021 годах. Раньше общих исследований по этой теме не было, отдельные украинские ученые писали об отдельных аспектах этномузыкальной деятельности и о разных временных периодах в истории музыкальной фольклористики периода независимости. Данное исследование будет опубликовано в двух частях: в этом выпуске ежегодника будут представлены основные украинские этномузыкалогические центры, обсуждено состояние отечественной этнопедагогики, рассмотрена документация (полевая и архивная) народной музыки. В следующем выпуске будет проанализирована научная, издательская, конференционная, популяризаторская деятельность украинских исследователей народной музыки.

Киев и Львов были главными украинскими центрами изучения народной музыки с начала XX века. То же наблюдается и сегодня: основными украинскими этномузыкальными центрами являются Институт искусствоведения, фольклора и этнологии имени М. Рылского (ИИФЭ) Национальной академии наук Украины, Национальная музыкальная академия Украины имени П. Чайковского и Львовская национальная музыкальная академия имени М. Лысенко. В обеих академиях в начале 1990-х годов были открыты Научно-исследовательские лаборатории музыкальной этнологии и Кафедры музыкальной фольклористики. В этих центрах работают известные ученые, доктора наук и кандидаты наук, а также их младшие коллеги. Развивается издательская деятельность: издаются энциклопедии, монографии, фольклорные сборники, сборники статей, периодические издания. Киевский и Львовский музыкальные вузы издают единственные в Украине этномузыкалогические ежегодники научных статей и материалов – это киевские «Проблемы этномузыкологии» и львовская «Этномузыка». Областные этномузыкалогические центры действуют во многих городах Украины – Харькове, Одессе, Днепре, Сумах, Ровно, Ужгороде, Кропивницком и др.

В период Независимости активно развивалось этномузыкалогическое образование. Два основных направления – подготовка этномузыкологов-теоретиков и этномузыкологов-практиков, руководителей фольклорных ансамблей. Первые готовят в Киевской и Львовской музыкальных академиях, где преподаются различные профильные дисциплины. Второе, практическое направление доминирует в различных высших учебных заведениях Киева, Харькова, Ровно, Сум на музыкальных и педагогических факультетах.

Важным направлением деятельности почти всех украинских этномузыкалогических центров в период Независимости было документирование народной музыки: собирание музыкального фольклора в полевых условиях, транскрипция записей и архивирование. Фольклорная музыка наиболее активно собиралась в начале 1990-х годов. В 2000-х эта работа замедлилась, отчасти потому, что аутентичная традиция отмирает и сохраняется только в пассивной памяти старших исполнителей. Сегодня самые большие архивы народной музыки находятся в ИИФЭ, а также в Киевской и Львовской музыкальных академиях. Архивные коллекции активно оцифровываются, некоторые материалы можно найти в Интернете – как на специальных сайтах-архивах народной музыки, так и на YouTube-каналах, которые обычно курируются разными этномузыкальными центрами. Основное перспективное задание украинских архивистов, занимающихся музыкальным фольклором – создание Центрального электронного архива украинского фольклора.

Ключевые слова: украинская этномузыкология 1991–2021 годов, украинские этномузыкалогические центры, этномузыкальная педагогика, документация музыкального фольклора, архивы народной музыки.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2021 року